

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวทางในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ซึ่งมีกระจายอยู่ในที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับได้ให้ความสำคัญ ในการที่จะสร้างโอกาสให้กับเด็กในภาวะยากลำบาก เด็กเร่ร่อน และเด็กที่ยากจนไม่มีโอกาสศึกษาต่อ เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ กลุ่มเด็กและสตรีในธุรกิจทางเพศ และเด็กที่ถูกประทุษร้ายทารุณกรรมต่าง ๆ รวมไปถึงจนถึงกลุ่มเด็กต่างวัฒนธรรม เช่น ชาวเขา โดยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ให้มีทักษะในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ โดยผ่านระบบการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ให้สามารถดำรงชีพและประกอบอาชีพในชุมชนของตนเองได้อย่างยั่งยืน และไม่สร้างผลทางลบต่อทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2540, หน้า 51, 55)

จังหวัดเชียงราย เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ส่วนหนึ่ง เป็นภูเขากระจัดกระจายอยู่ตามพื้นที่อำเภอต่างๆ และมีชาวเขากระจายอยู่ในเขตพื้นที่ เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในการที่จะบริการการศึกษาในรูปแบบที่ยืดหยุ่นหลากหลายอย่างทั่วถึง รวมทั้งการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาส ทางสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย จึงได้มีนโยบายให้โรงเรียนที่มีเขตพื้นที่บริการ ที่มีห้วย่อมบ้านต่าง ๆ ในหุบเขา ที่ทางจังหวัดไม่สามารถจัดตั้งโรงเรียนให้ได้ ด้วยเหตุที่มีข้อจำกัดทางด้านงบประมาณและนักเรียนมีจำนวนน้อย ไม่คุ้มค่าต่อการลงทุนของทางภาครัฐ ซึ่งนักเรียนในเขตบริการเหล่านี้ ไม่สามารถที่จะเดินทางไปกลับได้ โดยให้ทางโรงเรียนจัดสร้างบ้านพักให้เด็กนักเรียน และให้ทางโรงเรียนจัดกิจกรรมเพื่อฝึกให้ นักเรียนที่มาพักบ้านเด็ก ให้รู้จักการพึ่งตนเองในระหว่างเรียน โดยอาศัยรูปแบบของโรงเรียนแบบพึ่งตนเอง ศูนย์ปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน (สมยศ แม่นแย้ม, 2537, หน้า 21)

โรงเรียนดอยเวียงผาบัญญากอง เป็นโรงเรียนที่ตั้งขึ้นมาเพื่อสนองนโยบายดังกล่าว โดยได้รับความร่วมมือจากทางโครงการพัฒนาที่สูงดอยเวียงผา ซึ่งเป็นโครงการที่ร่วมมือกัน

ระหว่าง ไทย-สหประชาชาติ มีเป้าหมายหลักของโครงการ คือมุ่งพัฒนาความต้องการขั้นพื้นฐานของชุมชนชาวเขา และมุ่งขจัดการปลูกพืชเสพติดให้หมดไป รวมทั้งการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพต้นน้ำลำธารระยะเวลาดำเนินการของโครงการฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 - 2535 โดยทางโครงการฯ ได้สนับสนุนในการสร้างบ้านพักเด็ก จำนวน 7 หลัง พร้อมวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ เป็นค่าอาหารและค่าสาธารณูปโภคที่จำเป็นให้กับเด็ก ในช่วงระหว่างที่ยังไม่สิ้นสุดโครงการฯ และหลังจากนั้นก็จะเป็นหน้าที่ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงรายรับผิดชอบต่อไป (อ้างในสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย, 2533, หน้า 10)

จากสถิติข้อมูลของโรงเรียนดอยเวียงผาบ้านพญาทอง (2542, หน้า 5) ปีการศึกษา 2542 มีนักเรียนมาพักอยู่ในโรงเรียนตามโครงการฯ จำนวน 67 คน มีบ้านพักเด็กจำนวน 7 หลัง มีครูที่ปรึกษา 10 คน แนวทางในการจัดกิจกรรมในบ้านเด็ก โรงเรียนจัดให้นักเรียนได้พักอยู่ในบ้านเป็นหลัง ๆ แต่ละบ้านจะมีนักเรียนพักอาศัยอยู่บ้านละ 8-10 คน โดยคณะเฝ้าและคณะหอยมบ้านกันแยกเพศ ชาย หญิง มีครูที่ปรึกษามบ้านละ 1-2 คน นักเรียนจะได้รับการฝึกให้ปกครองตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อยู่ร่วมกันในรูปแบบของสหกรณ์ช่วยกันทำงานเพื่อหาเลี้ยงชีพระหว่างเรียน เพราะเนื่องจากงบประมาณที่สนับสนุนโครงการมีจำนวนจำกัด และผู้ปกครองนักเรียนมีฐานะยากจนไม่สามารถที่จะสนับสนุนค่าอาหารและค่าสาธารณูปโภคอื่นได้ ชีวิตในบ้านเด็กนักเรียนจะได้เรียนรู้งานทุกอย่างตั้งแต่การทำความสะอาดบ้าน ทำอาหารรับประทาน ซักเสื้อผ้า ต้องรับผิดชอบในการปลูกพืช ผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภค หากเหลือจากการบริโภคจึงจะนำไปจำหน่าย การอยู่ร่วมกัน นอกจากจะช่วยกันหาเลี้ยงชีพระหว่างเรียนแล้ว ยังเป็นการฝึกฝนให้นักเรียน เป็นคนขยันอดทนอดกลั้น หนักเบาเอาผู้ เสียสละ และมีความสามัคคี ฝึกความเป็นประชาธิปไตยไปด้วยในขณะเดียวกัน สภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนโดยทั่วไป สถานที่ตั้งของโรงเรียน ตั้งอยู่ หมู่ที่ 6 ตำบลศรีถ้อย อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย อยู่ห่างจากตัวอำเภอแม่สรวย 32 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดเชียงราย 90 กิโลเมตร การเดินทางลำบากในช่วงฤดูฝน เนื่องจากเป็นถนนดินลูกรัง เขตบริการของโรงเรียน ครอบคลุมเขตพื้นที่ ตำบลศรีถ้อย 4 หย่อมบ้าน ตำบลท่าก้อ 5 หย่อมบ้าน กระจายอยู่ตามพื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ปัจจุบันโรงเรียนสามารถรับเด็กนักเรียนในเขตบริการที่มาพักอยู่ในโรงเรียนได้ จำนวน 60-70 คน ซึ่งยังไม่อาจจะสนองตอบ ต่อความต้องการของผู้ปกครองในเขตบริการที่ต้องการจะให้เด็กมาพัก เพราะมีข้อจำกัดต่าง ๆ หลายด้าน ในส่วนของอาคารสถานที่โรงเรียนมีเนื้อที่ 25 ไร่ มีอาคารเรียนและอาคาร

ประกอบที่มีความพร้อม ในการที่จะรองรับการจัดการศึกษาของโรงเรียน ตาม พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

จากการดำเนินงานที่ผ่านมาของโครงการบ้านเด็กของโรงเรียน ซึ่งได้นำเสนอไปแล้ว เบื้องต้นแล้วนั้นโดยหลักการแล้วเป็นโครงการพิเศษที่เป็นนโยบายของสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดเชียงราย เพื่อวัตถุประสงค์ดังที่กล่าวไว้ เบื้องต้นของการนำเสนอ เป็นโครงการพิเศษ แต่ใช้รูปแบบการบริหารงานแบบราชการปกติทั่วไป โรงเรียนจึงประสบปัญหาในการดำเนินงาน ตามโครงการ ปัญหาด้านงบประมาณที่ให้จำกัด มีวิธีการเบิกจ่ายที่ยุ่งยากแก่การปฏิบัติ ด้าน บุคลากรที่ทำงานลักษณะงานพิเศษ ต้องอุทิศเวลา และทำงานหนักต่างจากครูทั่วไป แต่ให้ สวัสดิการเหมือนครูที่สอนอยู่โรงเรียนกันดารทั่วๆไป ปัญหาการบริหารและการจัดการ ปัญหา สภาพแวดล้อมและชุมชน สภาพปัญหาและความต้องการดังกล่าว ทางโรงเรียนได้สรุปและ ประเมินผลโครงการทุกสิ้นปีการศึกษา แต่ผลที่ได้ยังไม่เป็นไปตามความคาดหวังของโรงเรียน อาจจะเป็นได้ว่าการประเมินโครงการยังไม่ ครอบคลุม ชัดเจน และเป็นระบบ

จากเหตุผลดังกล่าวผู้ศึกษาจึงได้ประเมินโครงการบ้านเด็ก ของโรงเรียนดอยเวียงผาบ้าน พญาทอง ให้ครอบคลุม ปัจจัยสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) ซึ่งเกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมาย หลักการและเหตุผล ตลอดจนการพิจารณาความเหมาะสมของ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ของ โครงการ เพื่อพิจารณาความจำเป็นที่จะต้องจัดทำโครงการบ้านเด็กต่อไปในอนาคตอย่างไร รวมทั้งการประเมิน ตัวป้อนเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินพิจารณาถึงความเหมาะสม ของ นักเรียน ผู้ปกครอง ครู ผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งฝ่ายสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ตลอดจนถึงความพอเพียงของทรัพยากรที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงาน และในส่วนของ การ ประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อหาความบกพร่อง ที่พบในการ ดำเนินกิจกรรม เพื่อนำมาแก้ไขให้สอดคล้องเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของโครงการ และหา ข้อมูล ประกอบการตัดสินใจในการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมต่อไป สุดท้ายเป็นการประเมินผล ผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation) คือนักเรียนที่มาพักบ้านเด็ก หลังจากทีสิ้นปีการศึกษา 2542 นักเรียนมีคุณสมบัติตามวัตถุประสงค์ของโครงการมากน้อยเพียงใด มีปัจจัยใดที่สนับสนุน หรือมีความสัมพันธ์ที่ทำให้ส่งผลเป็นเช่นนั้น รวมทั้งจะเป็นข้อมูลเพื่อการตัดสินใจของ ผู้บริหาร ในการดำเนินโครงการบ้านเด็ก ให้บรรลุผลและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อประเมินโครงการบ้านเด็กของโรงเรียนดอยเวียงผาบัญญาทอง สังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษาอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการประเมินโครงการบ้านเด็กของโรงเรียนดอยเวียงผาบัญญาทอง
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ปีการศึกษา 2542 ซึ่งมีขอบเขต
ดังนี้

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ครูที่ปรึกษา ศึกษานิเทศก์ นักเรียนบ้านเด็ก ผู้ปกครอง
นักเรียนบ้านเด็ก ในช่วงปีการศึกษา 2542

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การประเมินโครงการบ้านเด็กของโรงเรียนดอยเวียงผาบัญญาทองครั้งนี้ได้ประเมินในด้าน
สภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้าด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตที่เกิดขึ้นในการดำเนินโครงการ

นิยามศัพท์เฉพาะ

โครงการบ้านเด็ก หมายถึงการดำเนินการของโรงเรียน ที่ได้จัดบ้านพักให้กับนักเรียน ที่
อยู่ห่างไกลโรงเรียน และไม่สามารถเดินทางไปกลับได้ โดยจัดบ้านพักให้นักเรียนอยู่บ้านหลังหนึ่ง
8-10 คน มีครูที่ปรึกษานักเรียนละ 1-2 คน และจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้พึ่งตนเองในระหว่างที่
ศึกษาอยู่ใน โรงเรียน

กิจกรรมพึ่งตนเอง หมายถึงการฝึกปฏิบัติให้นักเรียนสามารถ ช่วยเหลือตนเองในการ
ดำรงชีพอยู่ในระหว่างศึกษาเล่าเรียน

สภาพแวดล้อม หมายถึงนโยบาย เป้าหมายวัตถุประสงค์ สภาพเศรษฐกิจ และสังคม
ปัญหาและความต้องการของบุคคล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ปัจจัยนำเข้า หมายถึง สภาพทั่วไปของโรงเรียน งบประมาณ บุคลากร นักเรียนบ้านเด็ก
วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการบ้านเด็ก

กระบวนการ หมายถึง การดำเนินงานโครงการตามแผนหรือวัตถุประสงค์ของโครงการการ
นิเทศ และติดตามผลการจัดกิจกรรมตามโครงการบ้านเด็กของ นักเรียน การปฏิบัติงานของครูที่
ปรึกษา ตลอดจนถึงการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น

ผลผลิต หมายถึง คุณภาพของนักเรียนบ้านเด็กทั้งที่กำลังศึกษาอยู่ และจบการศึกษาออกไป
กรรมการโรงเรียน หมายถึง กรรมการโรงเรียนดอยเวียงผาบัญญาทอง ที่ได้รับแต่งตั้งตาม
ระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ

ผู้ปกครองนักเรียนบ้านเด็ก หมายถึง บิดามารดาหรือผู้อุปการะเลี้ยงดู ในระหว่างการ
ศึกษาเล่าเรียนของนักเรียน ที่มาพักอยู่ในบ้านเด็ก ของโรงเรียน

ครูที่ปรึกษา หมายถึง ครูที่พักอยู่กับนักเรียนในบ้านเด็ก เป็นผู้ควบคุมดูแล ให้คำปรึกษาและ
เสนอแนะในการทำกิจกรรมบ้านเด็ก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการประเมินครั้งนี้จะสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการวางแผน เพื่อเป็นแนว
ทางในการปรับปรุงหรือพัฒนาโครงการบ้านเด็กของโรงเรียนดอยเวียงผาบัญญาทอง สังกัดสำนัก
งานการประถมศึกษาอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ให้บรรลุผลและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้ง
ทั้งจะเป็นข้อมูลเพื่อตัดสินใจของผู้บริหารในการดำเนินโครงการบ้านเด็กของ โรงเรียนดอยเวียงผา
บ้านบุญญาทอง และโรงเรียนอื่นต่อไป